

ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Державотворчий процес.

Державотворчий процес – процес становлення державності, формування державних органів влади, визначення їх функцій.

Юридичним фундаментом для розбудови будь-якої незалежної держави є створення нормативно-правових документів. Давайте перелічимо нормативно-правові документи, які стали юридичним підґрунтям розбудови української незалежної держави.

Першим кроком у цьому напрямі було прийняття 16 липня 1990 р. Декларації про Державний суверенітет України. Цей історичний документ проголосив верховенство, самостійність і незалежність державної влади як всередині країни, так і за її межами. Державний суверенітет будь-якої країни впливає з природно-історичного права кожного етносу на самозбереження, самовизначення.

Логічним продовженням процесу, започаткованого ухваленням цього документа, було прийняття 24 серпня 1991 року Акту проголошення незалежності України. Він запалив появу на карті Європи нової незалежної демократичної держави.

8 жовтня 1991 р. було запроваджено громадянство. Закон «Про громадянство України» надавав право стати громадянином України кожному, хто проживав тоді на її території. Принциповою стала норма Закону про неможливість подвійного громадянства.

Суверенне існування України потребувало й ухвалення 7 листопада 1991 р. Закону «Про державний кордон України», а в грудні Закону «Про Збройні сили України» (ЗСУ).

Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 року продемонстрував бажання українців жити в самостійній Україні, відбулись вибори першого президента незалежної України, яким став Л. М. Кравчук.

У січні-лютому 1992 р. Верховна Рада України ухвалила закони про державні символи сучасної держави Україна: синьо-жовтий прапор, гімн «Ще не вмерла України...» і герб-тризуб великого князя київського.

Разом із символікою Українська держава змінила й офіційну ідеологію.

Третьою найвидатнішою подією в історії України у XX ст. є прийняття Верховною Радою України Конституції України, яка юридично закріпила створення суверенної Української держави, стала ядром всієї її правової системи. Конституція визначила державний устрій країни, систему та принципи організації державної влади, закріпила права, свободи, обов'язки громадян, права українського народу. Вона стала основою розвитку законодавчого суверенітету України і, крім того, визначила основні пріоритети розбудови держави та громадянського суспільства.

Конституція — політичний, нормативно-правовий акт держави, який закріплює основи суспільного ладу, державний устрій, систему, порядок утворення, принципи організації та діяльності державних органів, права та обов'язки громадян.

У конституційному процесі можна виділити такі етапи:

- жовтень 1990 р. – утворення Конституційної комісії;
- червень 1991 р. – схвалення Верховною Радою концепції нової Конституції України;
- липень 1992 р. – винесення на всенародне обговорення офіційного проекту Конституції України;
- жовтень 1993 р. – подано доопрацьований проект Конституції України;
- листопад 1994 р. – утворення нової Конституційної комісії (на чолі з Л.Кучмою і О.Морозом);
- 8 червня 1995 р. – прийняття Конституційного договору між Верховною Радою України та Президентом України;
- 20 березня 1996 р. – проект нової Конституції України передано Верховній Раді України;
- 28 червня 1996 р. – V сесія Верховної Ради України прийняла Конституцію України.

Звернути увагу!

З 2000 р. запроваджено нову систему відліку скликань ВРУ. З XII скликання (1990-1994) почався новий відлік скликань. У 2002–2004 рр. працює ВРУ IV скликання. Також було прийнято рішення про заміну радянської символіки на будівлі ВРУ на національну. Що і було реалізовано.

Чинники, які сприяли державотворчому процесу	Чинники, які негативно впливали на державотворчий процес
1. Державотворчі традиції;	1. Економічна криза;
2. Мирний шлях здобуття незалежності;	2. Корупція вищих ешелонів влади;
3. Підтримка з боку населення;	3. Тривала відсутність видимих позитивних зрушень сприяла поширення апатії в суспільстві;
4. Демократичний вибір;	

5. Міжнародне визнання України; 6. Підтримка з боку США та інших держав.	4. Деформованість і незавершеність формування української нації; 5. Невиробленість національної ідеї; 6. Втручання Росії, яка не змогла змеритись з втратою України.
Особливості державного будівництва в Україні — становлення й утвердження незалежної держави відбувалося одночасно із завершенням процесів формування української політичної нації та національної самосвідомості; — тяжке соціально-економічне становище перших років незалежності призвело до розчарування частини населення в ідеї суверенності, чим прагнуть скористатись відкриті і приховані противники незалежності.	

2. Дострокові вибори до Верховної Ради України і Президента України 1994 р.

Розповідь учителя.

Перехід до ринкових відносин викликав загострення соціально-економічної ситуації в країні, що в свою чергу потягло за собою загострення політичної ситуації. Населення висловлювало невдоволення діяльністю Верховної Ради і Президента України. Зрештою було прийнято рішення провести дострокові вибори Президента і Верховної Ради України.

27 березня 1994 р. відбулись вибори до Верховної Ради України. Було обрано 338 народних депутатів, половина з яких були членами політичних партій. Більше всього місць отримала КПУ — 96 (до них слід додати ще 5 членів Компартії Криму), СПУ — 14, Сел ПУ — 18, Рух — 20. Інші партії спромоглися провести у Верховну Раду від 1 до 9 своїх представників. Отже, вибори засвідчили домінування лівих сил у Верховній Раді. 18 травня 1994 р. Головою Верховної Ради було обрано О. Мороза. Новий парламент Прем'єр-міністром затвердив В. Масола.

Процес зміни політичної влади в Україні завершили президентські вибори, що відбулись в червні—липні 1994 р. У другому турі виборів перемогу здобув Л. Кучма. Його кандидатуру підтримали східні й південні регіони України та Крим. 9 липня новообраний Президент України приніс присягу.

Вибори 1994 р. стали свідченням того, що Україна стоїть на демократичному шляху розвитку. Україна стала першою серед країн СНД, де зміна влади відбулася мирним демократичним шляхом.

3. Формування ринкової економіки

На початку незалежності ніхто не очікував особливих економічних труднощів. Адже в спадок від СРСР Україна отримала, здавалося б, могутнє індустріальне й аграрне виробництво. Проте розрив економічних зв'язків і втрата ринків збуту, стрімке скорочення попиту на продукцію ВПК зумовили кризу економіки.

Кризові процеси вийшли з-під контролю уряду у зв'язку зі зростанням цін на енергоносії. Протягом 1992 р. вартість газу в Україні зросла в 100 разів, а нафти — у 300 разів. Це призвело до різкого зростання собівартості продукції й скорочення обсягів виробництва.

Спроби врегулювати економіку за допомогою колишніх командно-адміністративних методів призвели до управлінського хаосу. Контролюючих і фіскальних органів стало так багато (на 1995-1996 рр. — не менше 25), що вони вже не могли розмежувати свої функції та повноваження. Ініційовані ними закони та приписи суперечили одні одним і до того ж постійно змінювалися. Усе це призводило до корупції. До жовтня 1993 р. вона досягнула таких загрозливих масштабів, що парламенту довелося ухвалити перший антикорупційний закон. До кінця 1990-х років число таких законів і рішень зросло до 52.

Економіку тих років руйнувала й конфіскаційна податкова політика. У середині 1990-х років податки перевищили прибутки, тому підприємства всіляко уникали сплати податків. За різними оцінками, на 1996 р. від 60 до 75 % господарських операцій були здійснені поза системою оподаткування, тобто в т. зв. «тіньовій» економіці.

Корупція (від латин. corrumpere — псувати) — злочинне використання службовими особами, громадськими й політичними діячами їхніх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення.

«Тіньова» економіка — господарська діяльність, яка розвивається поза державним обліком, контролем оподаткуванням, призводячи до збільшення незаконних прибутків «тіньових» підприємств за рахунок невиклат до державного бюджету.

Ставши Президентом України, Леонід Кучма в жовтні 1994 р. проголосив стратегію економічних перетворень, подолання економічної кризи. Складовими стратегії стали: обмеження дефіциту державного бюджету, звільнення від обмежень внутрішньої та зовнішньої торгівлі, суворя монетарна політика, приватизація великих підприємств, земельна реформа.

Яскравим проявом нової економічної стратегії стала активна приватизація державних підприємств. Якщо на початку президентства Л. Кучми приватна власність становила 4 %, то через 3,5 роки — майже 40 %. Надходження від приватизації обіцяли перетворити на інструмент розвитку економіки.

Однак приватизацію здійснювали з порушенням принципу соціальної справедливості. Вартість державного майна, що підлягало приватизації, занижувалася, були порушені права трудових колективів. Приватизацію проводили на тлі всеохопної та безкарної корупції.

Приватизація — суспільно-економічний процес передання державної власності (промислових підприємств, земельних ділянок, банків, транспорту, будівель, культурних цінностей та ін.) у приватну власність за плату або безкоштовно.

Прагнучи посилити керованість економіки, 10 січня 1992 р. український уряд першим з країн СНД запровадив тимчасову національну валюту — купоно-карбованці багаторазового використання, які за півроку витіснили стару валюту — радянський карбованець. Це призвело до гіперінфляції. У 1995 р. в обігу з'явилися купюри номіналом 1 млн купоно-карбованців. Щоб захистити себе, люди міняли купони на долари США. Так відбувалася доларизація економіки.

Водночас Національний банк України вдався до жорсткої фінансової політики: різкого обмеження кредитів і дотацій, грошової емісії, пов'язаної із соціальними виплатами, заморожування рівня зарплат. Це дало можливість скоротити дефіцит бюджету та досить швидко приборкати інфляцію. Так, у 1996 р. вона була зведена до 2,8 % на місяць. Користуючись цим, у вересні 1996 р. уряд і Національний банк увели в обіг національну валюту — гривню та її соту частку — копійку.

ЗАКРІПЛЕННЯ НОВИХ ЗНАНЬ

1. Що таке державотворчий процес?
2. Яку дату можна вважати відправною у цьому процесі?
3. Які ви можете назвати здобутки державотворчого процесу на першому етапі?
4. Які, на вашу думку, були допущені прорахунки?
5. Чи можна вважати конституційний процес в Україні завершеним? Свою думку обґрунтуйте.

ПІДСУМКИ УРОКУ

Нова суспільна ситуація, що виникла в Україні в результаті розпаду СРСР і проголошення незалежності України, поставила перед українським народом нові завдання і, перш за все, — будівництво власної суверенної держави. Перші кроки на цьому шляху засвідчили серйозність намірів українського народу відродити власну державу. Проте, цей шлях виявився нелегким.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати матеріал підручника: § 20-21
2. Підготувати повідомлення за темами «Л. Кравчук — Президент України», «Проблеми розбудови української держави».
3. Підготувати повідомлення за темою «Конституційні традиції українського народу».